

INTERVJU Z REKTORICO UNIVERZE UPORABNIH ZNANOSTI ALICE SALOMON V BERLINU PROF. DR. CHRISTINE LABONTÉ- ROSET

DZ: Veliko ljudi meni, da so današnje družbene spremembe hitrejše in bolj dramatične kot kdaj koli prej. Kako se spominjate časov, ko ste postali rektorica daljnega leta 1994?

CLR: To so bili nestabilni časi zaradi nemške združitve, ki je s seboj prinesla veliko političnih sprememb tudi na univerzitetnem področju. Za zgled naj povem, da smo že takrat potrebovali novo zgradbo, ker je bila stara premajhna, in dodelili so nam jo v četrti nekdanjega Vzhodnega Berlina. To je bila politična odločitev, ki je na ta način postavila pomembno institucijo, torej izobraževalno ustanovo za socialno delo, tudi v Vzhodni Berlin. Ko sem bila 1. aprila 1994 izglasovana za rektorico, sem začela delati na novem študijskem programu menedžmenta zdravstvene nege. Na programu smo imeli študentke in študente, nismo pa imeli ustreznih prostorov in profesorjev. Imela sem teden dni časa, da poiščem ustrezne prostore zunaj naše univerze. Končno smo jih dobili v mestni hiši berlinske četrti Schöneberg, vendar je bilo treba najti

tudi profesorice. Skratka, moj začetek ni bil umirjen, prav narobe! Za socialnim delom je bil menedžment zdravstvene nege drugi študijski program, ki smo ga ponudili študentom. Na področju socialnega dela pa smo najstarejša institucija v Evropi.

Danes imamo štiri dodiplomske študijske programe. Leta 2004 smo začeli še dva, program vzgoje otrok v zgodnjem otroštvu in program fizioterapije in delovne terapije. Leta 2000 smo ponudili prvi magistrski študijski program. Imamo osem magistrskih programov in še več jih nastaja. Pravkar smo začeli izvajati nov magistrski program menedžmenta zdravja in zdravstvene nege, v naslednjem semestru pa bomo imeli se podiplomski študijski program vzgoje otrok v zgodnjem otroštvu.

DZ: To je bil velik in hiter razvoj – od majhne šole v Schönebergu do velike in razpoznavne univerze uporabnih znanosti. Se je v zadnjih letih spremenil tudi način izobraževanja?

CLR: Da. Eden od razlogov je gotovo bolonjska reforma, ki je razdelila stari dodiplomski študij na triletni dodiplomski in dveletni magistrski študij. Veliko profesorjev ni sprejelo bolonjske reforme, ker je prinesla preveč sprememb. Mi pa smo to priložnost izkoristili, da smo organizirali različne delovne skupine in bolj povezali študijski proces na univerzi. Pomemben del procesa je bil gotovo povečanje kapacitet naše univerze, saj smo imeli pred reformo razmeroma malo vpisnih mest za študente in študentke. Od leta 2000 je univerza uporabnih znanosti pridobila veliko vpisnih mest in v naslednjih letih nam jih bodo dodelili vsaj še 300.

Danes sodelujemo s številnimi institucijami, ki se ukvarjajo s socialnim delom in se nahajajo v četrti Hellersdorf, kjer stoji univerza Alice Salomon. Opravili smo veliko dela z mladimi, tudi s takimi, ki se čutijo pripadnike ekstremne desnice. Nekaj naših študentk je opravilo študijsko prakso prav v Hellersdorfu, ki je predmestna četrt nekdanjega Vzhodnega Berlina. Sodelujemo tudi pri praktičnih in raziskovalnih projektih in na nekaterih seminarjih. Naš namen je, da tovrstno sodelovanje v prihodnosti še okrepimo, saj potrebe naše

družbe zahtevajo veliko več, kot ji lahko trenutno ponudimo.

DZ: Kaj pravite na kritike, da bolonjska reforma funkcionalizira visoko šolstvo za potrebe neoliberalne ekonomije, širi nekritično razmišljanje in postavlja v ospredje praktična znanja in ozko profesionalizacijo?

CLR: Vse je odvisno od tega, kako ta proces reformiranja organiziramo. Mi smo se posvetili tako vsebinam programov kot potrebam na trgu delovne sile. In ne le to! Držali smo se tudi načel vseživljenjskega učenja. To pomeni naučiti študentke in študente samostojnosti, individualnega učenja in znanstvenoraziskovalnega dela, prav tako pa prilagoditi nove študijske programe nadaljnjemu izobraževanju in potrebam današnje družbe. Znanstvenoraziskovalno delo lahko opravljaš le, če si kritičen.

Odvisno pa je tudi od tega, kar ponujaš. Če študentom ne daš znanja o uporabi raziskovalnih metod in njihovih omejitvah ali znanja o tem, kaj je kritično mišljenje, potem se ne bodo sposobni samostojno odločati.

Spremembe, o katerih govorite, sem občutila na nekaterih fakultetah, kjer niso storili nič drugega kot to, da so stare predmete prilagodili novim razmeram. Lahko se prilagodiš neoliberalizmu, lahko pa sestaviš nove programe in ponudiš nove možnosti, in mi smo storili prav to. Jasno je, da so novi bolonjski dodiplomski programi krajši od tradicionalnih, zato pa so lahko intenzivnejši. Študentkam ponujamo poleg standardnih programov veliko drugih možnosti. Trenutno gre skoraj 20 odstotkov naših študentk in študentov na študij v tujino. Prav tako vedno več tujih študentov prihaja na izmenjavo k nam, kar je zelo pomembno, saj ravno to omogoča mednarodno usmeritev univerze.

DZ: Če pogledate na zadnjih petnajst let, kje so po vašem mnenju glavni mejniki in dogodki, ki ste jih doživeli kot rektorica na univerzi?

CLR: Eden izmed mejnikov je zagotovo to, da smo pridobili veliko študijskih programov in lahko sedaj govorimo o treh študijskih ali poklicnih usmeritvah – socialno delo, zdravstveni poklici in pedagoški poklici. Ta proces nam je vzel veliko časa, saj smo morali najprej

razviti nove študijske smeri, sedaj pa iščemo možnosti povezovanja in sodelovanja z drugimi študijskimi programi. Prvič v naši zgodovini se za določene zdravstvene in pedagoške poklice študentke in študentje izobražujejo na univerzah in ne zgolj na poklicnih šolah. To je resnično mejnik. Eden od vidikov, zakaj je pomembno, da se taki poklici sedaj poučujejo na univerzah, je tudi to, da so ti poklici še danes dojeti kot tradicionalno ženski poklici, ki se poučujejo na tradicionalno ženskih študijih.

Na Univerzi za uporabne znanosti Alice Salomon smo razvili prvi študijski program za vzgojo otrok v zgodnjem otroštvu. Pozneje se je podoben program razširil po vsej Nemčiji. Trenutno jih je trideset in vedno več jih bo. Tudi to je velik mejnik.

Dodaten izziv je bil povečan obseg raziskovalnega dela. Ustvarili smo možnosti za raziskave, kar ni enostavno, saj imajo naše profesorice in profesorji veliko dela s poučevanjem. Prav tako je bilo težko pridobiti finančna sredstva različnih fundacij. Od vseh osmih univerz uporabnih znanosti v Berlinu smo po številu raziskav trenutno na prvem mestu. Največ finančne podpore prejemamo od različnih zasebnih organizacij in od ministrstva za raziskovanje. Poleg tega imamo med vsemi univerzami uporabnih znanosti tudi največje število raziskav na profesorja. To je zelo pomembno, saj pridobimo 30 odstotkov vseh sredstev zato, ker smo boljši od drugih univerz. Uspešnejšim univerzam morajo druge univerze odstopiti delež sredstev. V prejšnjem letu smo na ta način pridobili 15 odstotkov raziskovalnih sredstev. To je veliko denarja.

Poleg tega smo okrepili internacionalizacijo univerzitetnega dela. Intenzivno sodelujemo pri skupnih magistrskih programih, v mednarodnih združenjih, v evropskih programih za izmenjavo, pa tudi z mednarodnim doktorskim študijem socialnega dela Indosow. Na ta način smo ustvarili številne priložnosti za študente, ki želijo del študija opraviti v tujini, na primer s pomočjo projekta študentske izmenjave Leonardo da Vinci; ta financira študentke, ki so študij končale pri nas, vendar si želijo opraviti študijsko prakso v tujini.

DZ: Je prišlo do sprememb tudi v starostni ali spolni strukturi študentk in študentov?

CLR: Število študentk in študentov se je podvojilo, načrtujemo pa še več vpisnih mest. V roku dveh ali treh let bomo imeli dvakrat več študentk in študentov kot prej. Tudi študentska populacija se je spremenila. V preteklosti smo jih imeli veliko, ki so se vpisali na študij šele potem, ko so imeli že veliko praktičnih izkušenj. Ko so se vpisali k nam, so bili največkrat stari 29 let. Danes imamo več mlajših študentk, ki se vpišejo na študij takoj po končani srednji šoli. Glede spolne strukture pa opažamo, da je še vedno več žensk kot moških, vendar se tudi to počasi spreminja. Na študiju vzgoje otrok v zgodnjem otroštvu je vpisanih več moških. Moška študentska populacija počasi narašča.

DZ: Katere spremembe ali dogodki so bili za vas osebno najpomembnejši in ste nanje kot rektorica najbolj ponosni?

CLR: Povečanje raziskovalnega dela in internacionalizacija dela znotraj Univerze uporabnih znanosti Alice Salomon. Veliko dela je bilo treba, da smo to dosegli. Sama sem sodelovala v številnih mednarodnih združenjih, kar nam je omogočilo večjo internacionalizacijo in lažje pridobivanje mednarodnih partnerjev. Na ta način mi je uspelo ustanoviti evropsko sredozemsko mrežo šol za socialno delo, kjer je uradni jezik francoščina. To je edinstven primer, saj vse ostale mednarodne mreže temeljijo na angleškem jeziku. Ta mreža privablja večinoma iz Južne Evrope in Magreba (Tunizije, Maroka in Alžirije). Magrebske države so bolj usmerjene k Evropi kot Afriki, ker so bile francoske kolonije. Njihov drugi uradni jezik je francoščina in otroci se je učijo od prvega razreda osnovne šole naprej. Spogledujejo se z Evropo in evropskim trgov delovne sile, ker imajo veliko mladih in izobraženih ljudi z akademsko izobrazbo, ki pa se doma nikakor ne morejo zaposliti. Prav zaradi tega bodo tudi v teh državah začeli izvajati bolonjsko reformo. Leta 2007 so me povabili, da sem bila svetovalka tunizijskemu ministru za izobraževanje glede bolonjske reforme.

DZ: V vseh teh letih ste kot rektorica najbrž izkusili ne le uspehe, ampak tudi razočaranja. Bi lahko povedali kaj o tem?

CLR: Med profesorji smo doživeli veliko generacijskih sprememb. Konec tega desetletja, do leta 2010, se bo upokojilo 80 odstotkov starejših profesorice in profesorjev. Ta generacija, ki je prišla na univerzo v 70-ih letih, je bila zelo močna, sedaj pa odhaja. Po drugi strani smo na ta račun v zadnjem času pridobili veliko novih in zanimivih kolegic in kolegov. Zgodilo se je tudi, da mnogi starejši profesorji niso želeli, da bi zaposlili izjemno dobre mlade ljudi, saj so se bali, da bodo boljši od njih.

Način zaposlovanja mladih je večkrat izhajal iz tradicionalnega razmišljanja. Zaposlovali smo tiste, ki so prišli z univerz, brez izkušenj v praksi ali politiki, namesto da bi zaposlili tiste, ki so imeli raznovrstne karijerne poti in strokovne izkušnje ali pa so prihajali z različnih strokovnih področij. To bi bilo veliko bolje, saj bi se na ta način tudi naše študentke in študenti pogloblje seznanili s strokovno prakso.

Drugo razočaranje, ki ga trenutno doživljam, pa je to, da si mlajša generacija želi, da bi bila vsaka malenkost urejena, določena s predpisi, zapisana črno na belem. Da mora biti vse zakonsko določeno, izhaja najbrž iz sodobne ureditve, kjer je vse protokolarno določeno. To lahko opazimo tudi v zahtevah študentov. Danes imamo toliko opravka z birokracijo kot

nikoli prej, vsaka najmanjša stvar mora biti administrativno urejena. To zagotovo ni dobro, saj se tako izgubi vsaka spontanost. Kot univerza smo pridobili več avtonomije in imamo več možnosti odločati, zato mladi mislijo, da bomo delovali v nasprotju z njihovimi interesi, če ne bo vse vnaprej določeno. Kot rektorica lahko na primer sama odločim, katero gostujočo profesorico ali profesorja bom povabila. Vendar so v predlogu novega statuta naše univerze vsi ljudje razdeljeni v odbore in podskupine in imajo odgovornosti za študijske programe. Če si večji, potrebuješ novo strukturo. Po novem naj bi oblikovali odbor, ki bo odločal o programih in bo odgovoren zanje; doslej je take odločitve sprejemal dekan ali rektor. Zaenkrat je še vedno na meni odgovornost in odločitev, da izberem ljudi, ki jim zaupam.

DZ: Ali obstajajo še kakšne politične odločitve v Nemčiji, ki lahko vplivajo na Univerzo uporabnih znanosti Alice Salomon?

CLR: Da, na primer na področju mednarodnega sodelovanja. Mesto Berlin veliko sodeluje z drugimi mesti, zato lažje sodelujemo z drugimi univerzami. S tovrstnim sodelovanjem pridobimo celo nekaj sredstev. Poleg tega obstaja politična težnja, da si čim več ljudi uredi stalno bivališče v Berlinu. Navadno so študentke in študentje iz drugih predelov Nemčije začasno najemali manjša stanovanja, vendar so bili še vedno prijavljeni v svojem domačem kraju. Če postanejo prebivalci Berlina, dobijo tako imenovano »dobrodošlico« v višini tisoč evrov. To je za mesto zelo dobro, saj bo z večjim številom prebivalcev pridobilo več denarja od države. Na nas sicer vplivajo tudi druga univerzitetna pravila, na primer pravilnik o šolninah. Pri nas namreč študentke in študentje ne plačujejo šolnine, drugod po svetu pa jo.

DZ: Je kaj novosti v zvezi z študijskimi programi tretje bolonjske stopnje? Kako bodo po vašem mnenju potekali procesi za pridobitev doktorskega študija iz socialnega dela?

CLR: Univerze uporabnih znanosti ne morejo izvajati doktorskega študija in podeljevati doktorskega naziva. V nekaterih zveznih državah Nemčije se zelo trudijo, da

bi to omogočili, vendar se jim do sedaj še ni posrečilo. Klasične univerze bi rade ohranile privilegij izvajanja in podeljevanja doktoratov. Vendar je naša univerza uporabnih znanosti odlično sodelovala s klasičnimi univerzami na področju doktorskega študija. Trenutno ponujamo dva doktorska seminarja, enega v sodelovanju s Svobodno univerzo, drugega pa v sodelovanju z Univerzo Humboldt. Poleg tega sodelujemo z medicinsko fakulteto Charité Univerze Humboldt, ki ponuja specifičen študijski program, za katerega dobijo denar na vsakega študenta, ki dela doktorski študij na določeno temo. Tema, ki jo ponujamo skupaj, je multimorbidnost, kjer obravnavamo sočasne bolezni in stanja. Dandanes so starejši ljudje vedno bolj bolni, imajo pa tudi več bolezni hkrati, kar imenujemo sočasne bolezni ali multimorbidnost. Veliko naših študentk in študentov iz zdravstvene smeri ali smeri socialnega dela konča ta študijski program. Druge univerze uporabnih znanosti pa ne poznajo tovrstnega sodelovanja, morda zaradi večje tekmovalnosti, ki vlada na področju tehničnih in ekonomskih znanosti.

DZ: V javnih govorih ste večkrat omenili življenje in delo pionirke socialnega dela Alice Salomon. Kaj vam Alice Salomon osebno pomeni?

CLR: Alice Salomon je bila neverjetna ženska. Bila je dosti pred svojim časom, saj je že pred sto leti obravnavala teme, s katerimi se ukvarjamo še danes. Poleg tega je začela oblikovati sistem poučevanja socialnega dela, ki je postal model ne le v Nemčiji, temveč tudi v Skandinaviji, in je vplival celo na japonski model. Njene knjige so bile prevedene tudi v japonščino. Bila je aktivna na številnih področjih; pisala je knjige o socialnem delu, delovala je tudi politično, sodelovala je pri oblikovanju zaščitnih zakonov proti otroškemu in ženskemu delu. Bila je feministka v meščanskem feminističnem gibanju, zlasti pa je bila »mednarodna figura«, saj je od samega začetka vzpostavljala mednarodno sodelovanje. Bila je res izjemna ženska v veliko pogledih.

DZ: Ali Alice Salomon kot model sploh kaj pomeni današnjim študentkam?

CLR: Na začetku študija študenti in študentke ponavadi niti ne vedo, kdo je bila Alice Salomon. Prav zato se danes bolj posvečamo zgodovini socialnega dela in izobraževanja za socialno delo. Posledica je tudi več diplomskih del s teh področij. Letos praznujemo stoto obletnico naše šole, v sklopu katere študenti organizirajo razne prireditve in projekte. Ena skupina pripravlja koledar s pionirkami socialnega dela, druga je naredila več intervjujev o zgodovini Univerze uporabnih znanosti Alice Salomon, tretja pa bo predstavila film o Alice Salomon, o njenem življenju in delu v Združenih državah Amerike.

DZ: Kako gledate na prihodnost izobraževanja za socialno delo?

CLR: Trg dela za socialne delavke in delavce bo vedno večji, če ne povsod, pa zagotovo v Evropski uniji. V nekaterih državah je zelo odvisen od finančnih možnosti, v EU pa se bo ne glede na to povečal. Trg socialnega dela je v zadnjih letih najhitreje rasel. Edina nevarnost je bolonjska struktura, ki jo imamo sedaj. V nekaterih državah, tudi v Nemčiji, so diplomirani študentje že veliko preveč specializirani in nimajo splošne širine za različne teorije in koncepte. Imamo veliko različnih poklicev znotraj področja socialnega dela, vendar verjamemo v univerzalno prvostopenjsko izobrazbo. Šele na magistrskem študiju naj bi se študentje ozko usmerili v izbrano področje. V Franciji, na primer, imajo 16 različnih področji znotraj socialnega dela. Specializacija je prevelika.

DZ: To prinaša fragmentacijo socialnega dela.

CLR: Da, vendar magistrski programi prinašajo nove možnosti, zlasti skupni evropski ali mednarodni magistrski programi. To naj bi postala običajna praksa, saj je socialna politika v Evropi mednarodna. Tudi problemi so mednarodni in jih ne moreš reševati, če ne poznaš mednarodne situacije. Upam, da bomo v prihodnosti ustvarili več skupnih študijskih programov na magistrski in doktorski ravni, saj jih potrebujemo. Če bi ustvarili take povezave, bi imeli tudi več možnosti za razvoj, saj lahko več univerz skupaj ustvari zares močne programe. Poleg tega upam, da smo na dobri

poti, da bo znanost socialnega dela postala običajna stvar ter da bo širše sprejeta. Socialno delo je potrebovalo sto let, da je postalo znanost! Že Alice Salomon se je spraševala, ali je socialno delo znanost ali ne. Tedaj je zapisala, da še ni. Vendar si je to želela in prav zato je ustanovila akademijo za pedagoško in feministično socialno delo ter neprestano ponavljala, da moramo napredovati k znanosti socialnega dela.

DZ: Kje vidite univerzo Alice Salomon čez pet let?

CLR: Upam, da bomo čez pet let večji, močnejši in še bolj mednarodni. Morda nam bo uspelo razviti nove možnosti sodelovanja ne le z oblikovanjem novih študijskih programov, ampak tudi s postavitvijo novih skupnih modulov, ki se bodo poučevali na različnih univerzitetnih študijskih programih. Nekaj podobnega smo že naredili.

Menim pa, da v naslednjih petih letih še ne bomo pridobili pravice do izvajanja doktorskega študija iz socialnega dela. Naš minister za šolstvo je rekel, da se bo to zgodilo le »prek njegovega trupla«. On je namreč zdravnik in zdravniki niso nikoli sprejemali drugih zdravstvenih poklicev za enakovredne svojemu. Odgovorila sem mu: »Če bo treba, pa prek trupla!«. Molčal je. Tak korak naprej bo zato zahteval veliko časa, odvisno pa je tudi od razvoja v drugih nemških zveznih državah.

Internacionalizacija je prav tako pomembna. Povsod po Evropi imamo večkulturno družbo, zato je zame najpomembnejše vprašanje 21. stoletja prav migracija. Razlogi zanjo so različni – poznamo ekonomsko, okoljsko, vojno migracijo in druge. Na to se moramo odzvati. Prav zato potrebujemo mednarodno in medkulturno socialno delo. V svoje module smo že vključili veliko medkulturnega dela in sedaj imamo prvo profesorico, ki je specializirana za medkulturno socialno delo. Drugo še čakamo.

DZ: Christine, najlepša hvala za pogovor. Sama sem kot častna profesorica vaše univerze povabljenka na praznovanje stote obletnice izobraževanja za socialno delo v Evropi, ki ga organizirate oktobra 2008. V imenu profesoro-

ric in profesorjev fakultete za socialno delo v Ljubljani, svojih kolegic in kolegov s področja socialnega dela, vam ob tem prazniku iskreno

čestitamo in se nadejamo še veliko skupnih projektov in tako plodnega bilateralnega in multilateralnega sodelovanja kot doslej.

Darja Zaviršek

Jelka Zorn

LJUDJE BREZ PRAVICE DO PRAVIC IN VLOGA SOCIALNEGA DELA

Namen članka je opozoriti na družbeni fenomen ljudi brez papirjev in brez pravic, ki se neredko izmika razmisleku v socialnem delu zaradi prevlade drugih sektorjev, predvsem represivnega državnega aparata nad socialnim skrbstvom. Normativni okvir, ki ga sestavljajo pravni standardi (ki temeljijo na mednarodnih priporočilih in konvencijah), in glavni instituciji obravnave (azilni dom in center za tujce) avtorica predstavi na kritičen način. Problemizira začasno in segregirano bivanje iskalcev zatočišča in priseljencev brez papirjev in s tem povezano vlogo socialnega dela. Pri obravnavi centra za tujce in azilnega doma ugotovi, da se socialne službe v skupnosti redko znajdejo v situaciji, ko bi jih k iskanju novih odgovorov in institucionaliziranih rešitev prisilile življenjske situacije nedržavljanov. Tako lahko javne službe večinoma ohranjajo svoja notranja nasprotja, povezana s tem, da je njihova dostopnost pogojena z določenim statusom (državljanstvom, stalnim bivanjem, begunskim statusom). Področje migracij in azila zahteva temeljit razmislek socialnodelovne stroke, ali bo njena vloga sodelovanje pri nadzoru nad priseljevanjem in s tem poglobljanje neenakosti ali pa bo načela, ki jih razglašča v svojih etičnih kodeksih in globalnih standardih izobraževanja, udejanjila tudi v praksi. Kljub prevladujočemu sistemu izključevanja priseljencev in iskalcev zatočišča pa je mogoče najti vladne in nevladne organizacije in aktivistične skupnosti, ki razvijajo transnacionalni vidik in presegajo notranje in zunanje meje države (blaginje). Članek opiše tri modele vključujočega (neselektivnega) družbenega odziva na nedržavljanje. Pri razumevanju vloge socialnega dela se opre na koncept aktivnega državljanstva, ki ga lahko razumemo kot kolektivno (samo)zagovorništvo ali socialno akcijo.

KLJUČNE BESEDE: center za tujce, azilni dom, migracije, izbris, državljanstvo, radikalno socialno delo, priseljenci, prosilci za azil, izključenost, rasizem, meje.

Dr. Jelka Zorn je predavateljica na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani [jelka.zorn@fsd.uni-lj.si].

Federico Farini

DRŽAVLJANSTVO KOT PRAKSA

KRITIČNA EVALVACIJA VZGOJNE KOMUNIKACIJE
KOT SREDSTVA ZA SPODBUJANJE SOCIALNE
PARTICIPACIJE MLADIH PRISELJENCEV

Med letoma 2004 in 2006 sta zavod za šolstvo in urad za socialno politiko in vključenost mestnega sveta Modene oblikovala tri projekte, katerih cilj je bil vzdrževati socialno participacijo otrok mednarodnih priseljencev (OMP) in krepiti njihovo aktivno državljanstvo. Predpostavka teh intervencij je bila, da je socialna integracija odvisna od socialne participacije. Projekti so temeljili na pogledu, da državljanstvo ni vrsta kognitivnega statusa, ki bi se ga dalo doseči, temveč rezultat izkušnje vsakdanje participacije v družbenih procesih. Z dejavnostmi, ki smo jih ponudili otrokom mednarodnih priseljencev, smo želeli spodbuditi razmislek o vsakdanji izkušnji sodelovanja v družbenih procesih države gostiteljice s pomočjo odraslih socialnih delavcev. Rezultati vseh treh projektov, kot so se materializirali v konkretnih interakcijah, so bili protislovní. Opazili smo lahko, da so socialni delavci sistematično kršili komunikacijski prostor OMP – to je, njihove priložnosti, da bi v kontekstu socialnih intervencij dobili izkušnjo aktivnega in avtonomnega vključevanja v družbo –, kakor hitro je to sodelovanje prineslo pomene, ki niso bili skladni z ideološkimi in teoretskimi predpostavkami intervencij. Zaradi tega OMP niso več zaupali v možnost avtonomne socialne participacije. Za socialno intervencijo, ki naj bi ponudila to možnost, je potrebna komunikacijska oblika, ki je posebej primerna za pospeševanje samoizražanja govorcev, ki ustvarja medsebojno zaupanje, s katero lahko raziskujemo skupne točke, in ki zagotavlja nenehnost izmenjave pogledov med sogovorci. V grobem smo prikazali komunikacijsko obliko, ki bi lahko bila pri vzdrževanju socialne integracije mladih priseljencev s spodbujanjem njihove avtonomne participacije bolj učinkovita kot vzgoja. Ta komunikacijska oblika se imenuje »dialog«. Omejitve vzgojne komunikacije kažejo, da bi bilo delo socialnih delavcev, ki delujejo med mladostniki in mladimi odraslimi, in projekti, v katerih sodelujejo, bolj učinkoviti, če bi pri eksperimentiranju uporabili dialog.

KLJUČNE BESEDE: asimetrična komunikacija, pričakovanja vlog, socialna izključenost, dialog, krepitev moči.

Federico Farini dela kot raziskovalec na Univerzi Modena in Reggio Emilia [federico.farini@unimore.it].

Marino Kačič

IZSTOPANJE IZ DRUŽBENE VLOGE INVALIDA

INVALIDIZACIJA IDENTITETE IN KAJ STORITI, DA BI SE JI IZOGNILI

Ljudje s posebnimi potrebami oz. t. i. invalidi so bili v vseh družbah na statusni družbeni lestvici potisnjeni na dno. Pred približno 200 leti se je začel še proces njihovega izločanja iz družbe v posebne institucije. Oblikovanje posebne družbene vloge invalida, ki naj bi pomagala ljudem s posebnimi potrebami, je te osebe dejansko naredila nezmožne za neodvisno življenje, s tem pa jih je še bolj oddaljila od možnosti vključevanja v osrednje družbene tokove. V drugi polovici dvajsetega stoletja so se začeli procesi ponovnega vključevanja ljudi s posebnimi potrebami v družbo. Ti poskusi večinoma niso preveč uspešni, ker družbena vloga invalida in njen nujni produkt, identiteta invalida, to onemogočata. Da bi prišlo do sprememb, se mora družba transformirati in vzpostaviti drugačne odnose med tremi ključnimi akterji – družbo, pomagajočim, osebo s posebnimi potrebami. Za te namene predlagamo model trismernega procesa sprememb, ki pokažejo, kako naj se ti akterji in odnosi med njimi spreminjajo, da bi ustvarili pogoje za neodvisno življenje oseb s posebnimi potrebami.

KLJUČNE BESEDE: identiteta invalida, transformacija družbe, vključevanje, neodvisno življenje.

As. Marino Kačič je strokovni sodelavec Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani [marino.kacic@fsd.uni-lj.si].

Simona Gerenčer Pegan

POLOŽAJ GLUHOSLEPIH V SLOVENIJI

Pri gluhoslepih osebah gre za istočasno okvaro sluha in vida v tolikšni meri, da oseba sama kljub uporabi pripomočkov za gluhe ali slepe ne zmore samostojno opravljati vsakodnevnih opravil. Pri gluhoslepoti

govorimo o specifični obliki invalidnosti, ki zahteva posebno obravnavo, pristop in komunikacijo. Evropska unija v svoji zakonodaji priznava gluhoslepoto kot specifično obliko invalidnosti in je v ta namen sprejela deklaracijo za gluhoslepe, ustanovila organizacije, ki se borijo za njihove pravice. Tudi druge države po svetu se na podoben način odzivajo na problematiko. Slovenska zakonodaja upošteva potrebe gluhih in slepih, ne pa tudi potrebe gluhoslepih. Kaže sicer, da je država že zaznala obstoj gluhoslepih, vendar na tem področju še ni storila bistvenih premikov. Dokler ne bo priznala gluhoslepote kot posebne oblike invalidnosti, osebe z istočasno okvaro sluha in vida ne morejo dobiti statusa gluhoslepe osebe, lahko jih uvrščamo le med gluhe ali slepe. Tudi ugodnosti, ki so jih lahko deležne gluhoslepe osebe, sovpadajo z ugodnostmi gluhih ali slepih. Kot odziv uporabnikov se je v letu 2006 ustanovilo društvo gluhoslepih Slovenije »DLAN«, ki utira pot na področju ozaveščanja strokovne in širše javnosti o obstoječi problematiki.

KLJUČNE BESEDE: pomanjkljiva zakonodaja, gluhi, slepi, Evropska unija.

Simona Gerenčer Pegan, univ. dipl. socialna delavka, tolmačica slovenskega znakovnega jezika, samozaposlena, študentka podiplomskega programa »socialno delo – sociologija« [simonagerencer@gmail.com].

Subhangi M. K. Herath

SKRB ZA STARE NA ŠRILANKI

PERSPEKTIVA SPOLA

Na Šrilanki trenutno zelo narašča število starega prebivalstva, kar je velik problem za sisteme socialnega varstva v državi. Stari na Šrilanki v nasprotju s številnimi razvitimi državami v glavnem ne živijo od pokojninskih shem, ki bi jim omogočale večjo ekonomsko neodvisnost, niti jim niso zagotovljene sheme socialnega varstva. Problem skrbi za stare na Šrilanki ni povezan zgolj z ekonomskimi vprašanji. Institucija družine, ki je imela skrb za stare za eno svojih največjih odgovornosti, zaradi sprememb v družinski strukturi, velikosti družine in delitve dela med moškimi in ženskami ne more več izpolnjevati te obveznosti enako kot prej. Zaradi kulturne stigme so domovi za stare pojmovani kot dobrodelne

organizacije in številni ne iščejo pomoči v njih, stari ljudje pa se počutijo zanemarjene, če so institucionalizirani. Razen javnih in zasebnih domov za stare v državi nimamo razvitih sistemov skrbi za stare, ki bi bili sprejemljivi tako za stare kot za druge družinske člane. Čeprav take razmere prizadenejo moške in ženske, so zaradi razlik v spolnih vlogah moški in ženske različno deprivilegirani. Ker je več moških zaposlenih v službah, ki jim zagotavljajo pokojnine, lahko po upokojitvi prejema primerne pokojnine in so ekonomsko manj odvisni. Vendar so zaradi spolne delitve dela, ki prevladuje v naši družbi, po eni strani javni življenjskega sloga, zaradi katerega so v svojih vsakdanjih dejavnostih zelo odvisni od žensk v družini, na drugi strani pa zato, ker so moški, ohranjajo pozicijo moči in obvladovanja v družini in družbi, zaradi česar se težje spoprijemajo s težavami starosti. Ženske pa niso le neodvisne, razen če postanejo fizično hendikepirane, temveč so tudi največji vir podpore družini na različne načine, zato nenehno ohranjajo svoje vloge in odgovornosti v gospodinjstvu, kar jim pomaga, da se lažje privadijo na življenje v odvisnem položaju. Zato so kljub svoji ekonomski odvisnosti ženske v starosti manj v breme drugim kot moški, čeprav živijo dlje. Kljub svoji ekonomski zmogljivosti stari moški zlasti po smrti partnerice v starosti postanejo bolj ranljivi za situacije nemoči, obupa in izgube moči. Pri skrbi za stare ljudi na Šrilanki moramo upoštevati spreminjajoče se značilnosti prebivalstva pa tudi spola in kulturnih razmer, če želimo zagotoviti boljše življenjsko okolje zanje.

KLJUČNE BESEDE: države v razvoju, skrb za stare, moški in ženske, kultura

Dr. Subhangi M. K. Herath je docentka na oddelku za sociologijo Univerze v Colombu, Šrilanka [subhangihherath40@yahoo.com].

Mojca Urek, Shulamit Ramon

UVELJAVLJANJE NAČELA ENAKOPRAVNOSTI ETNIČNOSTI IN SPOLOV V DUŠEVNEM ZDRAVJU

Emilia je evropski akcijski raziskovalni projekt (šesti okvirni program), v katerega je vključenih enajst

evropskih držav, osem pa jih projekt tudi izvaja. Projekt si prizadeva pospešiti socialno vključevanje ljudi z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju na področjih izobraževanja in zaposlovanja. Eden od ključnih ciljev projekta je tudi povečati občutljivost sodelujočih organizacij za vprašanja spola, etničnosti in kulture, saj neobčutljivost na ta vprašanja vnaša dodatno oviro za socialno vključevanje in krepitev moči. Članek opisuje večstopenjsko strategijo za spremljanje občutljivosti za vprašanja spolov, etničnih in kulturnih vprašanj, ki smo jo uporabili v tem projektu. V prvi fazi smo s pomočjo vprašalnikov zbrali podatke od zaposlenih v sodelujočih organizacijah o njihovih stališčih in vrednotah glede najbolj poudarjenih vprašanj spolov, etničnosti in kulture in o njihovi relevantnosti pri vsakdanjem delu v organizacijah duševnega zdravja. Sodelujoče organizacije so potem na podlagi rezultatov izdelale akcijske plane, v katerih so predvidele, kako bodo povečale občutljivost zaposlenih. V drugi fazi bomo naredili podobno raziskavo tudi med uporabniki. Osebe, ki je sodelovalo v raziskavi, je večinoma zagovarjalo stališče, da je vir diskriminacije v širši družbi in da imajo le malo ali nič vpliva na to, da bi jo zmanjšali. Vendar pa je na drugi strani realnost uporabnikov taka, da je med njimi veliko žrtev diskriminacije in neredko zlorab in da še predobro vedo, da nihče noče slišati o njihovih izkušnjah. Večina osebja je izrazila potrebo po dodatnem izobraževanju. Prednostne teme za dodatno izobraževanje so bile informacije o kulturah, iz katerih izhajajo uporabnice in uporabniki, spretnosti prevajanja ali uporabe prevajalcev iz tujih jezikov pri sporazumevanju z uporabniki, učenje spretnosti, potrebnih pri delu z uporabnicami in uporabniki, žrtvami družinskega nasilja in spolnih zlorab, in homofobija.

KLJUČNE BESEDE: duševno zdravje, instrumenti za preverjanje občutljivosti, akcijski plan, izobraževanje.

Dr. Mojca Urek je docentka in raziskovalka na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani [mojca.urek@fsd.uni-lj.si]. Dr. Shulamit Ramon je profesorica medpoklicnih zdravstvenih in socialnih študijev na Anglia Ruskin University, Cambridge, in gostujoča profesorica na Mental Health Recovery Centre na Herfordshire University [Shula.Ramon@anglia.ac.uk].

Katja Vadnal

ZELENI PROGRAMI SOCIALNEGA VARSTVA KOT SESTAVINA POLITIKE ENAKIH MOŽNOSTI

Pozna devetdeseta leta 20. stoletja so čas, v katerem je v Sloveniji nastala večina zelenih programov socialnega varstva, ki so jih spodbudili trdna osebna prepričanja in ustvarjalne težnje po odpiranju kmetijstva in socialnega varstva novim nalogam. Večina teh projektov predstavljajo t. i. mikro projekti, ki so prvenstveno usmerjeni v korist uporabnikov. Čeprav je ekonomika šibka točka zelenih programov, so njihovi izvajalci glede njihove ekonomske perspektive optimistični. Razloga za tak optimizem sta dva. Eden je ta, da bodo lahko uporabili učinek krivulje učenja in izkušenj. Poleg tega se uveljavljata dva nova koncepta, in sicer večnamensko kmetijstvo in skupnostni model socialnega varstva, ki poudarjata ekonomijo cilja. K tem razvojnim ambicijam prispevajo zlasti pozitivni učinki zelenih programov na uporabnike, predvsem pri izboljšanju samopodobe in pri večji osebni odgovornosti. Zaradi strokovnih izzivov so zeleni programi kljub svoji težavnosti privlačni tudi za izvajalce. Zeleni programi, ki se praviloma dogajajo v odprtem prostoru in vsem na očeh, so pomembni promotorji vključevalne filozofije. Za preseganje institucionalne praznine, v kateri sedaj delujejo, bo treba oblikovati posebno, medresorsko usklajeno razvojno politiko z uporabnikom kot ključnim vzvodom ob smiselni podpori države.

KLJUČNE BESEDE: večnamensko kmetijstvo, osebe s posebnimi potrebami, vključevanje.

Dr. Katja Vadnal je redna profesorica za področje agrarne ekonomike in trženja na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana, (01) 423 11 61 [katja.vadnal@bf.uni-lj.si].

Suzana Bornarova

VODENJE PRIMERA V GERONTOLOŠKEM SOCIALNEM DELU

**ODGOVOR NA SPREMINJAJOČ SE KONTEKST
SKRBI ZA STARE**

Ker število starejšega prebivalstva v svetu narašča, je funkcionalni oviranosti starih in njihovi

zmožnosti za samostojno življenje v skupnosti posvečene vse več pozornosti. Pri tem se potreba po zdravstvenih in socialnih storitvah, ki bi starim s šibkim zdravjem pomagale ohraniti samostojnost, najbolj dramatično odraža v naraščanju števila najstarejšega prebivalstva, tistih, ki so stari več kot petinosemdeset let. Oblikovalci javnih politik se vse bolj zavedajo prihodnjih sprememb v strukturi prebivalstva in razvijajo najrazličnejše odgovore. Praksa vodenja primera zagotavlja vzorčni odgovor na zapletena medicinska, socialna, ekonomska in pravna vprašanja, ki so lahko del procesa staranja, ugotavlja, kje so težave, ocenjuje potrebe, zagotavlja povezave s storitvami in preverjanje napredka, da bi starim zagotovili kar najboljše storitve. Vodenje primera je model prakse, ki ga poklici za pomoč ljudem, zlasti socialno delo, uporabljajo že vrsto let. V današnji dobi privatizacije socialnih programov in zmanjševanja obsega pooblaščenih služb se večajo potrebe po vodenju oskrbe, saj je interakcija med potrebami in zagotavljanjem storitev vse kompleksnejša. Z delom na področju te kompleksne interakcije se ukvarjajo storitve vodenja primera. Nosilci primerov delujejo v zelo različnih okoljih, zlasti pomembni pa so na področju gerontologije. Pričujoči članek je pregled svetovnih demografskih trendov staranja prebivalstva kot ključnih dejavnikov, iz katerih izvirajo spremembe v kontekstu zagotavljanja skrbi za stare nasploh in strokovnih pristopov v praksi gerontološkega socialnega dela posebej. Model vodenja primera je opisan kot eden izmed prevladujočih modelov v gerontološkem socialnem delu. Na temelju teoretskega pristopa razpravljamo o jedrnih funkcijah vodenja primera, kakor so uporabljene v gerontološkem socialnem delu, pa tudi o obsegu nalog, ki jih mora nosilec primera opravljati med iskanjem primera, oceno, načrtovanjem storitve, koordinacijo in spremljanjem rezultatov.

KLJUČNE BESEDE: nosilec primera, zagotavljanje storitev, funkcije vodenja primera, socialne storitve, socialna gerontologija.

Dr. Suzana Bornarova je izredna profesorica na Inštitutu za socialno delo in socialno politiko na Filozofski fakulteti Univerze v Skopju [bornarova@gmail.com].

Petra Videmšek

KREPITEV MOČI KOT TEMELJNO ORODJE SOCIALNEGA DELA

Avtorica predstavi koncept krepitev moči kot vodilo stroke socialnega dela zlasti zaradi njegove temeljne naravnosti k delitvi moči med udeleženci v procesu. V prispevku prikaže razvoj koncepta krepitev moči, ki se je v stroki socialnega dela začel razvijati v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, in predstavi, v čem se koncept krepitev moči razlikuje od začetnih poskusov uvajanja. Kot bistveno značilnost avtorica poudari delitev koncepta na kolektivno in individualno raven. Kolektivno in individualno krepitev moči dopolni s primeri krepitev moči, ki so se odvijali na podlagi sodelovanja med avtorico prispevka in udeleženci fokusnih skupin. Na podlagi literature avtorica povzame, da si avtorji še zdaleč niso enotni v tem, kaj je krepitev moči in kdaj se je koncept v resnici začel, in opozori, da bi morali koncept definirati tisti, ki jim je namenjen – ljudje z izkušnjami. V ilustracijo so podane opredelilne koncepta, kot so jih podali ljudje z izkušnjami, ki so sodelovali v fokusnih skupinah.

KLJUČNE BESEDE: ljudje z izkušnjami, podpora, pomoč, kolektivna krepitev moči, individualna krepitev moči.

Mag. Petra Videmšek je asistentka na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani, Topniška 31, 1000 Ljubljana, (01) 3003262, [petra.videmsek@fsd.uni-lj.si].

Maria Anastasiadis

M-POWERMENT – METODA, S KATERO NAREDIMO IZKUŠNJE VIDNE

ŠTUDIJ PRIMERA PROCESA REINTEGRACIJE BREZPOSELNIH

Za obvladovanje problema staranja v družbi, ki temelji na delu, postajajo vse pomembnejše življenjske izkušnje posameznika, ki pripomorejo k samospoštovanju in sposobnosti za samostojno sprejemanje odločitev. Ti vidiki »moči« pomembno prispevajo k procesu reintegracije dolgotrajno brezposelnih, starih okoli 50 let. Ta točka je izhodišče metode »krepitev moči z medijsko uprizoritvijo«. Delo z mediji nam

lahko pomaga, da ustvarimo participatorno okolje, ki omogoča procese krepitev moči. Glavna prednost povezovanja medijskega uprizarjanja z okoljem krepitev moči je, da ima učinek transformacije. V projektu, ki ga opišemo, smo s klienti ustvarili filmsko dokumentacijo in različne oblike medijske produkcije. Tako so »klienti« vse bolj postajali »akterji« svojih življenj in svojih sposobnosti. V fazi samoreprezentacije je ciljna skupina pridobila samozaupanje in se naučila zanašati na svoj, včasih skrit biografski potencial. To interdisciplinarno metodo smo razvili med potekom avstrijskega projekta EQUAL »U-Turn«. Gre za medsebojno prepletanje participatorne medijske produkcije in krepitev moči kot metode socialnega dela. Ta koncept in proces spremlja postopek akcijske raziskave, s katerim želimo izboljšati ta pristop in oblikovati končni koncept njegovega izvajanja, da bi ga lahko uporabljali praktiki dejavnosti v okviru politik trga dela. Ta pristop je v članku prvič prikazan kot diskurz povezovanja teorije in prakse v socialnem delu. Na temelju kratke predstavitve problema staranja na trgu dela in procesov sprememb v delovni kulturi so opisane teoretske referenčne točke »krepitev moči«, »biografsko učenje« in »medijska uprizoritev«. Temu sledijo okvirne smernice za uporabo te metode na primeru praktičnega dela v projektu, kjer so opisane tudi potencialne oporne točke metodološkega okvira za delo z drugimi skupinami. Na koncu pa predstavimo še nekaj misli o tem, kako bi lahko ta pristop prenesli v učno prakso na univerzah in visokih šolah.

KLJUČNE BESEDE: učenje, medijska uprizoritev, staranje.

Dr. Maria Anastasiadis je raziskovalka v socialni pedagogiki na oddelku za pedagoške vede Univerze v Grazu in dela tudi kot samozaposlena, med drugim za Sozialökonomische Forschungsstelle na Dunaju [maria.anastasiadis@popscience.at].

Tina Rahne, Tatjana Rožič

PRIKAZ ČUSTVENE DINAMIKE IN PARALELNEGA PROCESA V RELACIJSKI DRUŽINSKI SUPERVIZIJU

Članek je prikaz raziskave modela relacijske družinske supervizije iz dveh vidikov: supervizorjevih

intervencij na podlagi njegovih čutenj in vidik paralelnega procesa kot prenosa čustvene dinamike. V raziskavi sta bila poleg supervizorja udeležena terapevt in njegova klientka. Triangulacija podatkov (vključenost treh neodvisnih opazovalcev, terapevta, supervizorja in tričlanskega raziskovalnega tima) je potrdila, da si mora supervizor ozavestiti lasten čustveni proces (kontratransfer, ki prihaja iz njegovega intrapsihičnega sveta), da lahko ta čustveni proces prepozna in ovrednoti pri supervizantu, ta pa posredno pri klientu. Glede paralelnega procesa se je potrdila hipoteza, da gre pri njem za prenos čustvene dinamike iz ene diade v drugo in nazaj. Prepoznavanje, verbalizacija in ovrednotenje paralelnega procesa v eni diadi omogoči drugi diadi spremembo čustvene dinamike, kar odpira možnosti za napredovanje procesa terapije in supervizije.

KLJUČNE BESEDE: čustvena dinamika, kontratransfer, paralelni proces.

Tina Rahne, univ. dipl. soc. del., specialistka zakonske in družinske terapije in supervizorka, je mlada raziskovalka na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Tatjana Rožič, univ. dipl. soc. del., je specialistka zakonske in družinske terapije in supervizorka z licenco. Frančiškanski družinski inštitut, Prešernov trg 4, 1000 Ljubljana [tinarahne@siol.net] [tatjana_rozic@yahoo.com].

Andreja Poljanec, Barbara Simonič

STARŠEVSTVO ZA TRETJE TISOČLETJE V LUČI TEORIJE NAVEZANOSTI

Bowlby je v svoji teoriji navezanosti pojasnil, da ima človek vrojen mehanizem za iskanje stika in navezovanja z odraslim, saj ga za preživetje ob sebi nujno potrebuje. Skupaj z Ainswoth sta ugotovila, da se otrok naveže na skrbnika tudi, če mu ta ne daje varnosti – v tem primeru se naveže ne-varno. Sistemski avtorji in nevropsihologi to vedno znova potrjujejo ter dodajajo, da se brez odraslega otrokovi možgani sploh ne morejo razviti. Če pa želimo, da se otrok razvija v vsej svoji polnosti, mora odraščati ob odraslih, ki mu dajejo varnost. Ugotavljamo, da so ključne karakteristike varnega starševstva odzivnost, pozornost, fleksibilnost in odsotnost kaznovanja.

V taki družini se otrok počuti sprejetega, njegova samopodoba, samovrednotenje in senzorni, čustveni in kognitivni sistemi pa se lahko nemoteno razvijajo. Tak otrok bo lahko kot odrasel poiskal varen partnerski odnos, njegovi otroci pa se bodo lahko nanj varno navezali. Vendar pa ostajajo možgani plastični vse življenje, kar pomeni, da lahko tudi, če na starše ni bil varno navezan, v svojem odnosu s partnerjem, če je zgrajen na zaupanju, empatiji in iskrenosti, ne-varno navezanost dogradi v varno. S tem omogoči svojim otrokom, da se nanj varno navežejo.

KLJUČNE BESEDE: čustvena dinamika, kontratransfer, paralelni proces.

Andreja Poljanec, univ. dipl. psih., in Barbara Simonič, univ. dipl. teol., obe specialistki zakonske in družinske terapije, sta zakonski in družinski terapevtki na Frančiškanskem družinskem inštitutu in mladi raziskovalki na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Frančiškanski družinski inštitut, Prešernov trg 4, 1000 Ljubljana [poljanec.andreja@gmail.com] [barbara.simonich1@guest.arnes.si].

Barbara Simonič, Andreja Poljanec

KO ODNOS PROPADA

POSLEDICE LOČITVE IN PROCES ŽALOVANJA

Intimni partnerski odnosi so prostor, kjer lahko posameznik uresniči svoje potencialne in doseže osebno izpopolnitev, lahko pa je to prostor, ki je napolnjen z bolečino in trpljenjem. Kadar so razmere nevzdržne ali kadar zakonca oz. partnerja ne vidita več skupne prihodnosti, se odnos konča. Razveza zakonske skupnosti ali razpad izvenzakonske skupnosti nedvomno zahteva urejanje mnogih formalnih in pravnih zadev. Znajti se je treba v novi življenjski situaciji in na novem socialnem položaju. S spremembami in prilagoditvami in poslavljanjem od starega načina življenja je povezan tudi globok čustveni proces. Ločitev je pravzaprav izguba, ki se ji je treba prilagoditi. Na čustvenem področju to pomeni, da je potreben proces, v katerem težka izkušnja izgube postane sprejemljiva. To je proces žalovanja, kjer se posameznik sooči z realnostjo izgube in z bolečimi čutenji, ki se ob tem pojavijo. V procesu žalovanja lahko zasledimo več faz, ki so zaznamovane z določenimi čutenji in reakcijami. Normalno je, da posameznik ob ločitvi doživlja celo paleto čutenj, ki

so značilna za žalovanje, od šoka, zanikanja, žalosti do jeze, besa, krivde, strahu in obupa. Pomembno je, da vsa ta čutenja pridejo na dan in so ovrednotena, da lahko pride do integracije izgube v vsakdanje življenje. Če tega ni, oseba ne more naprej, velikokrat se pojavi nefunkcionalno simptomatično vedenje. Možnost za predelavo teh čutenj je tudi vključenost v psihoterapevtski proces, kjer je treba nasloviti izgubo, ki jo spremljajo močna in zablokirana čutenja.

KLJUČNE BESEDE: ločitve, odnosi, faze žalovanja, relacijska družinska terapija.

Barbara Simonič, univ. dipl. teol., in Andreja Poljanec, univ. dipl. psih., obe specialistki zakonske in družinske terapije, sta zakonski in družinski terapevtki na Frančiškanskem družinskem inštitutu in mladi raziskovalki na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Frančiškanski družinski inštitut, Prešernov trg 4, 1000 Ljubljana [barbara.simonic1@guest.arnes.si] [poljanec.andreja@gmail.com].

Marina Ajduković, Kristina Urbanc, Vanja Branica

VLOGA DOKTORSKEGA ŠTUDIJA PRI RAZVOJU SOCIALNEGA DELA

IZKUŠNJE IZ HRVAŠKE

Pridobitev doktorata iz socialnega dela je na Hrvaškem mogoča od leta 2000, ko je bilo vpeljana znanstveno polje raziskovanja socialnih dejavnosti, oziroma od leta 2002, ko je bil vpeljan prvi diplomski študij socialnega dela. V času doktorskega študija socialnega dela se kandidati usposablajo za samostojno znanstvenoraziskovalno delo. Poseben poudarek je na temeljitem poznavanju znanstvene metodologije družbenih ved, še posebej akcijskega in evalvacijskega raziskovanja, na razvoju preventivnih in intervencijskih dejavnosti in na integriranju uporabniške perspektive v vse faze raziskovanja. Velika pozornost je posvečena dobrim teoretskim zasnovam in etičnim vrednotam na področju socialnega dela. Dosedanja vidna pozitivna rezultata vpeljave doktorskega študija sta povečano število objavljenih znanstvenih del s področja socialnega dela in povečano zanimanje za kvalitativno metodologijo. Težave pa so s temle. Zahteve nacionalne agencije za visoko šolstvo, da so vsebine doktorskega študija prilagojene tistim, ki

so se izrecno opredelili za znanstveno kariero, niso naklonjene socialnim delavcem, ki delajo v praksi. Izvajanje kvalitetnih raziskav pomeni, da so potrebna posebna finančna sredstva za raziskovalne projekte. V znanstvenoraziskovalni dejavnosti so sredstva, namenjena družboslovnim raziskavam, zelo majhna, na drugi strani pa pristojno ministrstvo za socialne zadeve ne zagotavlja namenskih sredstev in raziskovanja ne podpira sistematično. Izven univerzitetnih ustanov ima večjo podporo specialistično kot doktorsko izobraževanje socialnega dela.

KLJUČNE BESEDE: doktorski študij v Evropi, metodologija, evalvacija, teorija, etika.

Prof. dr. Marina Ajduković je predstojnica Zavoda za socialno delo Študijskega centra socialnega dela in voditeljica doktorskega študija socialnega dela. Prof. dr. Kristina Urbanc je socialna delavka in nosilka kolegija »socialno delo s posameznikom«. Vanja Branica je socialna delavka in mlada raziskovalka pri projektu »Otroci, mlade družine in socialni razvoj Hrvaške«. Studijski centar socialnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Nazorova 51, 10000 Zagreb, Hrvatska [marina@dpp.hr].

Suzana Oreški

MEDIJSKE PODOBE DUŠEVNEGA ZDRAVJA IN NJIHOVI UČINKI NA DRUŽBENE PRAKSE

Pomen medijskih podob in konstruktov duševnega zdravja na zaznavo splošne javnosti je že več desetletij predmet raziskovanja v družbah, ki so uspele z razvojem duševnega zdravja v skupnosti. Vloga medijev v diskurzu duševnega zdravja ni zanemarljiva, saj imajo množični mediji pomembno vlogo pri soustvarjanju družbene realnosti. Njihova posebnost se kaže v večini predelovanja dogodkov in izjav, v moči rekonstrukcije zgodb in soustvarjanju nove medijske realnosti, ki lahko tako postane nov socialni oziroma družbeni konstrukt. Za področje duševnega zdravja v skupnosti so zaskrbljujoče tiste reprezentacije oseb s težavami v duševnem zdravju, ki spodbujajo diskriminatorne družbene prakse. Te se tako na mikro kot makro nivoju kažejo v obliki predsodkov, škodljivih oblik vedenja do oseb s težavami v duševnem zdravju in njihovih svojcev in v restriktivni politiki.

KLJUČNE BESEDE: negativne reprezentacije, stereotipi, predsodki.

Suzana Oreški, univ. dipl. socialna delavka, je samostojna svetovalka, zaposlena kot vodja programa svetovalnice v društvu Altra, deluje v programih duševnega zdravja v skupnosti v nevladnem sektorju in je študentka doktorskega študija na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Društvo Altra, Zaloška ul. 40, 1000 Ljubljana [suzana.oreski@guest.arnes.si].